

Opdracht 7 - Tweede Wereldoorlog
Noord-Beveland rond de bevrijding van 1944

In de oorlog was Noord-Beveland nog een eiland, waar je alleen met een veerbootje naar toe kon. Deze bootjes voeren van Kamperland naar Veere, van Kortgene naar Wolphaartsdijk en van Kats naar Katseveer (in de Wilhelminapolder). Vanuit Colijnsplaat werd af en toe naar Zierikzee gevaren. Noord-Beveland lag behoorlijk geïsoleerd, net als Schouwen-Duiveland. Beide eilanden waren voor de Duitsers vrij gemakkelijk te controleren. Het is daarom opvallend, dat er verzetsactiviteiten plaatsvonden. Dit kwam vooral doordat er weinig Duitsers waren gelegeerd. Onderduikers konden zo iets gemakkelijker een onderduikadres vinden.

In 1943 brak er in Nederland een staking uit, die grote delen van het land in rep en roer bracht. In Zeeland bleef het bijna overal rustig, alleen in 's-Heer Arendskerke, in Kapelle en op Noord-Beveland legden tussen 1 en 4 mei in diverse bedrijven de mensen het werk neer. De stakingen kwamen spontaan tot stand. De Duitsers straffen de Noord-Bevelanders door ze al hun radio's te laten inleveren. Deze maatregel werd even later in heel Nederland van kracht. Bovendien werd de burgemeester van Kortgene de laan uitgestuurd. Zijn opvolger was een NSB'er.

Op 4 september 1944 veroverden de geallieerden Antwerpen. Het haveninstallaties kwamen ongeschonden in hun handen. Dat leidde tot geruchten over de op handen zijnde bevrijding van ons land. Duitsers en NSB'ers vluchtten in paniek weg. Op Noord-Beveland probeerde een aantal jonge mannen zelf het eiland te bevrijden. Overmoedig namen ze in Kamperland een aantal Duitse soldaten gevangen. De geallieerden waren er voorlopig echter nog niet. Al een dag na de gevangenneming kwamen Duitse troepen vanuit Veere naar het eiland, en herstelden hun macht. Ze pakten enkele Noord-Bevelandse mannen op. Eén van hen, Andries Dieleman, werd zonder pardon standrechtelijk geëxecuteerd in de duinen van Valkenisse.

Zuid-Beveland werd eind oktober 1944 bevrijd van de Duitsers. Noord-Beveland was op 2 november verlost van de Duitse aanwezigheid. Daarmee keerde de rust nog niet terug op het eiland. Schouwen-Duiveland bleef tot mei 1945 in Duitse handen. Hierdoor bleven Noord-Beveland en een deel van de noordkust van Zuid-Beveland frontgebied. Vanaf Schouwen namen de Duitsers Noord-Beveland regelmatig onder vuur. Ze stuurden ook één- en tweepersoonsonderzeebootjes de Ooster- en de Westerschelde op om geallieerde schepen en scheepjes te torpederen. Vanuit Wemeldinge voeren Engelse marinescheepjes over de Oosterschelde die naast mijnen ook dat soort drijvende bommen onschadelijk moesten maken. Dit marineonderdeel werd de Royal Marine Combined Operations genoemd.

De Irenebrigade, een legeronderdeel in het bevrijde deel van de Nederland, kreeg in november 1944 de taak om de kuststrook op Noord-Beveland en Walcheren te bewaken. Het werk van de Irenebrigade bestond uit wekenlang onafgebroken wachtlopen. Tot eind maart 1945 verbleef de brigade op Noord-Beveland en maakte meerdere gevechtsacties mee.

In de nacht van 24 op 25 november 1944 landde een Duitse eenheid op de Noord-Bevelandse kust, vlakbij Colijnsplaat. Het was de bedoeling om in het dorp aan land te gaan om een uitwateringsluis op te blazen, waardoor het eiland voor een groot deel onder water zou komen staan. Alle mannelijke dorpelingen zouden in de kerk worden bijeengebracht, waarna het gebouw zou worden opgeblazen. Gelukkig lag er een eenheid van de Prinses Irenebrigade gelegerd in Colijnsplaat.

Bronnen

Anoniem (2005). *De bevrijding van Wissenkerke en Kamperland. Impressies van een ooggetuige.*

Heemkundige Kring de Bevelanden, Spuije 64, voorjaar 2005.

Barth, A.J. en Kort, A.L. (2005). *Tussen isolement en ontsluiting, een bestuurlijke geschiedenis van Noord-Beveland, 1795-1995.* Gemeente Noord-Beveland.

- Bloemen, I. (2012). *Peelanders, 15 levensverhalen van Noord-Bevelanders*. Het Paard van Troje, Goes.
- Fouw, G. de (z.j.). *Een vergeten oorlogsmonument in Wissenkerke*. Wissenkerke.
- Groenleer, G. (1997). *In veilige haven. Joodse onderduikers in Colijnsplaat, 1942-1944*. ADZ, Vlissingen.
- Ham, G. van der (1990). *Zeeland 1940-1945, deel 2*. Uitgeverij Waanders, Zwolle.
- Jong, L. de (z.j.). *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*. Den Haag. (te raadplegen als pdf via www.niod.nl, delen 7 en 10a en 10b. Het beste is om eerst het register te raadplegen.)
- Karhof, N.J. (z.j.). *Bezet, verzet, ontzet: Goes en omgeving in de bewogen jaren 1940-1944*. Algemeene boekhandel J. de Jonge, Goes.
- Karhof, N.J. (1948). *Het vergeten eiland Noord-Beveland in bezettingstijd*. Van der Peyl, Souburg.
- Rus, C. (2019). *Breekbare helden. Het verzet in Zeeland 1940-'44*. Het Paard van Troje, Goes.
- Vriesendorp, H.M., H.C. en E.S. (2006). *Brieven uit de Tweede Wereldoorlog: correspondentie van Co en Cor Vriesendorp-Delhez*. Familiever. Vriesendorp, Dordrecht.

Online

- [Prinses Irene Brigade](#)
- Het Gemeentearchief Goes heeft een [lesbrief](#) over de Tweede Wereldoorlog op de Bevelanden.
- [Stichting Brigade en Garde Prinses Irene](#)
- [Verzetsmuseum](#)
- [Traces of War](#)
- [Krantenbank Zeeland](#) en [Tijdschriftenbank Zeeland](#)
- "Nieuws van de dag" op [Delpher](#)
- [Historie Noord-Beveland](#)

Verwerking

Wat was het verzet? Hoe was het georganiseerd en wat voor vormen nam het aan? Kun je iets vinden over de Noord-Bevelandse ondergrondse? Wat voor dingen deden zij om het de Duitsers moeilijk te maken? Onderzoek de zaak van Andries Dieleman. Wat heeft hij precies gedaan en hoe werd hij daarvoor gestraft? Kwamen dit soort dingen vaker voor? Of verdiep je eens in de overval op het distributiebureau in Geersdijk. Waarom werden de voedselbonnen gestolen? En wat gebeurde er daarna mee? Of misschien ben je wel geïnteresseerd in de illegale pers. Hoe kwamen zij aan nieuws over wat er in de rest van Europa gaande was? En hoe verspreidde ze dat nieuws? Hadden ze contact met verzetsgroepen elders in Nederland? Waarom werd er in 1943 gestaakt? Hoe ging het eraan toe op Noord-Beveland tijdens de meidagen van 1943? Wat is de Prinses Irenebrigade? Hoe en waarom kwamen ze naar Noord-Beveland? Waar verbleven ze? Wat hebben ze betekend voor Noord-Beveland? Wat gebeurde er met luitenant Havelaar? Wie waren de onderduikers? Waarom kwamen ze naar Noord-Beveland en waar vandaan? Wat deden de inwoners van Noord-Beveland voor hen? Wat is hun link met de Engelandvaarders? Waren er Noord-Bevelandse Engelandvaarders? Was er in Goes een soortgelijk verzet? Kortom, genoeg materiaal om je in te verdiepen!